

ARCHEOLOGIENOTA
TURNHOUT HERENTALSSTRAAT 63-69
MAATREGELEN

FODIO
Turnhoutsebaan 277
B-2110 Wijnegem

Marleen Arckens
Jan De Beenhouwer

Inhoud

2. Programma van maatregelen	37
2.1 Gemotiveerd advies	37
2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	38
2.2.1 administratieve gegevens	38
2.2.2 aanleiding van het vooronderzoek	38
2.2.3 resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem.....	38
2.2.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	38
2.2.5 onderzoeksstrategie, methode en technieken.....	40

2. Programma van Maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig. Alle relevante beschikbare bronnen werden geraadpleegd. Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek kan worden gesteld dat het projectgebied deel uit maakt van de archeologisch waardevolle ruimte van de historische stadskern van Turnhout. De mogelijkheid bestaat dat er archeologische sporen vanaf het einde van 18de eeuw en ouder binnen het projectgebied bewaard bleven. Het bureauonderzoek kan echter geen uitsluitel geven over de aard, ruimtelijke spreiding en bewaringstoestand van mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed. Er zijn geen redenen om aan te nemen dat het projectgebied verstoord is in het recente verleden.

Er kan momenteel enkel een bureauonderzoek worden uitgevoerd. Het projectgebied is voor meer dan 90 % bebouwd. De initiatiefnemer is bovendien enkel eigenaar van perceel S272G. De initiatiefnemer wordt zoals contractueel bepaald tussen de initiatiefnemer en de huidige eigenaar na het verlenen van de stedenbouwkundige vergunning eigenaar van de overige percelen. De huidige eigenaar verleent eerder geen toestemming tot het betreden van het projectgebied.

Het geplande gebouw wordt opgetrokken op volle plaat. De geplande verstoringsdiepte voor de funderings sleuven van de muren bedraagt 1,5 m -mV, 1,8 m -mV voor de twee liftputten en meer dan 2 m -mV voor de twee regenwaterputten. Daarom wordt er bij het opstellen van het programma van maatregelen van uit gegaan dat de kans op verstoring van archeologisch erfgoed reëel is en wordt voorgesteld om na het verlenen van de stedenbouwkundige vergunning en voorafgaand aan de start van de werken voor de nieuwbouw, het archeologisch vooronderzoek verder te zetten voor het volledige projectgebied met een oppervlakte van 800 m².

Gezien de lange traditie van bouwen op het onderzoeksgebied, minstens sinds het derde kwart van de 17de eeuw, bestaat de kans bestaat dat binnen het onderzoeksgebied een complexe stratigrafie aanwezig is, die door de huidige bebouwing op volle grond niet verstoord werd. Verder onderzoek moet daarom in de eerste plaats nagaan in hoeverre de complexe stratigrafie van de historische stadsontwikkeling bewaard bleef onder de negentiende en twintigste eeuwse bebouwing. Verder moet de kans op oudere bewoningssporen worden geëvalueerd.

Gezien de bebouwingsraad van het terrein kan voor de afbraak geen geofysisch onderzoek, veldkartering, landschappelijk of archeologisch booronderzoek of proefsleuven-/proefputtenonderzoek worden uitgevoerd. Ook na de afbraak van de gebouwen levert geofysisch onderzoek geen resultaten op met betrekking tot de chronologie van eventueel aanwezige sporen. Voor de mogelijke historische bebouwing is het bovendien van belang om de diepteligging van de sporen in te schatten. De methode is ook minder geschikt in een stadsomgeving met een lange bewoningsgeschiedenis. Dat laatste geldt ook voor veldkartering en archeologische boringen. In zones met een hoge densiteit aan bebouwing leveren zij geen resultaten op die bijdragen tot het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Landschappelijke boringen kunnen een idee geven van de bodemopbouw en de complexe bewoningsgeschiedenis, maar de chronologie van de lagen kan beter worden gedocumenteerd met een proefsleuven-/proefputtenonderzoek. Om die reden en omwille van de billijke verdeling van de kosten en baten van het onderzoek, wordt geen landschappelijk booronderzoek aanbevolen.¹ Proefsleuven worden evenmin aangeraden omdat die tot het eerste relevant archeologisch niveau aangelegd worden en het in de eerste plaats wenselijk is om de volledige stratigrafie van de stadsontwikkeling en eventueel oudere periodes te leren kennen. Daarom wordt een proefputtenonderzoek aanbevolen.

¹ Tol et al. 2012.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 administratieve gegevens

Initiatiefnemer		Pluym – Van Loon bvba, Kanaaldijk 16c, 2380 Ravels, 0431.484.407, vertegenwoordigd door Victor Pluym, zaakvoerder.
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Turnhout
	Deelgemeente	Turnhout
	Site	Herentalsstraat 63-69
Kadastrale gegevens		Afd. 3, Sectie S, 272G, 271E, 276M, 276N
Oppervlakte onderzoeksgebied		800 m ²
Bounding Box	punt 1	x90487,58 y223515,32
	punt 2	x90528,32 y223489,64

2.2.2 aanleiding van het vooronderzoek

zie verslag van resultaten bureaustudie 1.1.3

2.2.3 resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

zie verslag van resultaten bureaustudie 1.1.1 en 1.2 in het bijzonder 1.2.4

2.2.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de geplande werken en de actuele archeologische voorkennis over het projectgebied wordt de doelstelling van het vooronderzoek met ingreep in de bodem als volgt omschreven: het proefputtenonderzoek moet informatie verschaffen over de aan- of afwezigheid, de aard en de kwaliteit van het archeologisch erfgoed, de relevante archeologische niveau's aangeven, tot een uitspraak leiden over de strategie van eventueel vervolgonderzoek en het mogelijk maken om de kosten in te schatten die gepaard gaan met vervolgonderzoek. Het proefputtenonderzoek beschrijft de bodemopbouw binnen het projectgebied en peilt in het bijzonder naar de aan- of afwezigheid van een complexe stratigrafie en moet een duidelijk beeld verschaffen van de diepte waarop de verschillende lagen aanwezig in het bodemprofiel te situeren zijn. De informatie die het proefputtenonderzoek verzamelt wordt geconfronteerd met de funderingsdiepte van de geplande bouwvolumes. De impact van de uit te voeren werken wordt ingeschat. De mogelijkheid van behoud in situ wordt onderzocht. Indien dit niet mogelijk blijkt worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek en bewaring *ex situ* geformuleerd.

Het onderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Is er historische bebouwing aanwezig?
- Werden er ophogingslagen aangetroffen? Zo ja, wat is de datering en samenstelling van deze lagen?
- Zijn er oudere sporen aanwezig?
- In welke periode(n) kunnen deze sporen gedateerd worden?
- Wat is de bewaringstoestand van sporen en vondsten?

- Zijn er elementen uit het archeologisch ensemble die bijdragen tot de kennis van de economische, culturele en sociale relaties in de verschillende perioden of fasen?
- Welke plaats nam het terrein in binnen de ontwikkelingshistoriek van de stad Turnhout?
- Wat is de landschapshistoriek?
- Is er de mogelijkheid tot het nemen van stalen met het oog op datering of reconstructie van het landschap?
- Welke informatie leveren sporen en vondsten in verband met het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Fig. 26 Kadasterplan met afbakening van de te onderzoeken zone © Geopunt

Het onderzoek is succesvol wanneer de complexe bewoningsgeschiedenis van de plaats binnen het stadsweefsel kan worden in beeld gebracht, wanneer de sporen kunnen worden beschreven zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen en wanneer de impact van de bouwingreep op het bodemarchief kan worden geëvalueerd.

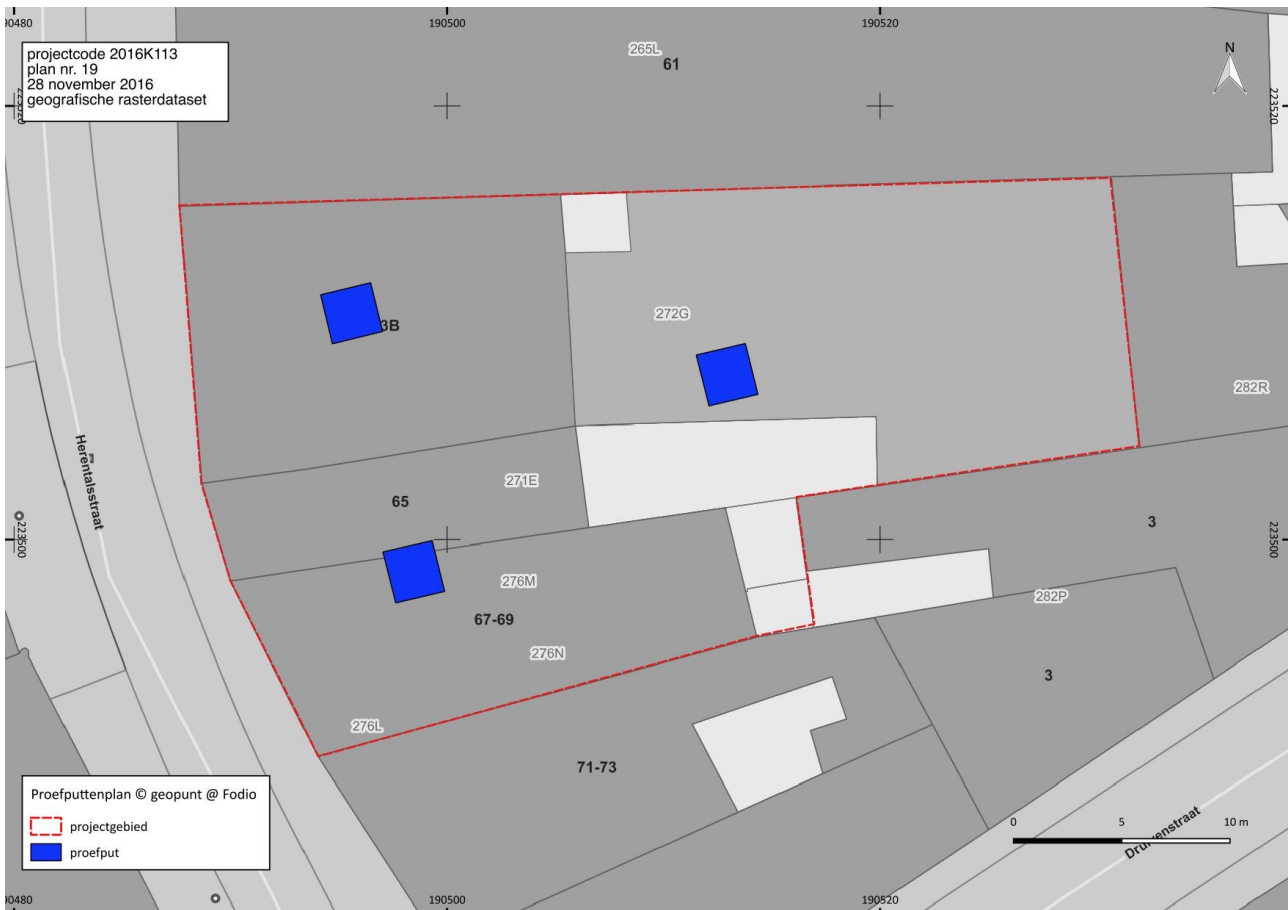

Fig. 27 Kadasterplan met afbakening van de te onderzoeken zone en situering van de proefputten © Geopunt & Fodio

2.2.5 onderzoeksstrategie, methode en technieken

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek blijkt het noodzakelijk verder vooronderzoek uit te voeren in de vorm van een proefputtenonderzoek. De proefputten onderzoeken de stratigrafische sequentie in deze zone met een lange bewoningsgeschiedenis. De onderzoekszone omvat het volledige projectgebied van 800 m². Zij worden zo gespreid dat zij een goed beeld verschaffen van de stratigrafie van het terrein.

Het onderzoek is succesvol wanneer er kan worden achterhaald of er al dan niet archeologische sporen bewaard bleven binnen het onderzoeksgebied en de kwaliteit van de sporen kan worden bepaald, zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst, zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen. Het onderzoek moet tevens een inschatting mogelijk maken van de impact van de geplande bouwwerken op het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed.

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een proefputtenonderzoek moet voldoen aan de generieke bepalingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en bijkomend aan de vereisten voor vooronderzoek op een site met complexe verticale stratigrafie opgenomen in de Code Goede Praktijk.²

Het voorgestelde proefputtenplan werd opgemaakt op basis van de tijdens het bureauonderzoek verzamelde informatie over historische bebouwing, in functie van de geformuleerde onderzoeksvragen en de geplande

² code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 1.0

bodemingrepen. Aan de westzijde van het projectgebied worden in de zone waar de geconsulteerde bronnen minstens sinds het derde kwart van de 17de eeuw bebouwing situeren twee proefputten gegraven. Deze worden ingeplant op de plaats van de twee geplande liftputten. Zo wordt een te grote impact van het vooronderzoek op het aanwezig bodemarchief vermeden en wordt enkel informatie verzameld in functie van een programma van maatregelen voor eventueel vervolgonderzoek of voor behoud *in situ*. De afmeting van de putten bedraagt 2,5 X 2,5 m.

Op de oostelijke helft van het projectgebied wordt bijkomend een proefput gegraven met een oppervlakte van 2,5 X 2,5 m. Verwacht wordt dat die zal gelegen zijn in de zone achter de historische bebouwing. De verzamelde informatie zal toelaten de impact in te schatten van de nieuwe aanleg tot parkeerplaats op dit deel van het terrein.

Bij het slopen van de bestaande bebouwing moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat oudere bebouwing op de percelen voorzien was van een kelder. Daarom wordt er gesloopt tot op maaiveldhoogte. De vloeren van de bestaande bebouwing worden daarna verwijderd onder begeleiding van een archeoloog. Het eerste vlak van de proefputten wordt aangelegd onmiddellijk onder het huidige vloerniveau.

Huisnummer 65 heeft mogelijk een oudere kern dan uit de geraadpleegde bronnen bleek. Vooraleer de woning wordt afgebroken, worden de bouwkundige kenmerken van het pand globaal in kaart gebracht.

De aanwezigheid van een prehistorische site is weinig waarschijnlijk, maar nooit uit te sluiten. Tijdens de graafwerken wordt daarom aandacht gevraagd voor concentraties van lithische artefacten. In geval er lithische artefacten bewaard bleven moet worden ingeschat of het gaat om een concentratie die te maken heeft met een activiteitzone of eerder om verspreide artefacten.

2.2.6 Voorziene afwijkingen van de Code van Goede Praktijk

De veldwerkleider moet beschikken over de competenties omschreven in de Code van Goede Praktijk en over minimaal 120 dagen ervaring met sites met een complexe stratigrafie.³

³ code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 1.0